

Lausunto ehdotuksesta sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämiseksi ja sote-maakuntien perustamiseksi (VN/8871/2019)

230/03.00.00/2020

MHS 14.09.2020 § 100

Tiivistelmä

Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistus on Suomen historian suurin hallinnonuudistus, joka toteutuessaan muuttaisi koko suomalaista hallintojärjestelmää merkittäväällä tavalla. Esityksessä ehdotetaan siirrettäväksi sote-maakuntien järjestämisvastuulle sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen tehtävät. Uudenmaan liitto keskittyy lausunnossaan sote-lain **rahoituksellisiin vaikutuksiin**. Lausunnossa todetaan, että sote-uudistuksen rahoituskriteerit eivät ota huomioon Uudenmaan erityispiirteitä, sekä että uudistuksen taloudelliset vaikutukset ovat kokonaisuudessaan Uudenmaan kunnille kestäättömiä.

Asian vireilletulo

Sosiaali- ja terveysministeriö, sisäministeriö ja valtiovarainministeriö ovat 15.6.2020 pyytäneet lausuntoa (VN/8871/2019) luonnoksesta hallituksen esitykseksi sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisen uudistusta ja maakuntien perustamista koskevaksi lainsäädännöksi. Lausunto pyydetään toimittamaan 25.9.2020 mennessä [lausuntopalveluun](#)

Asian taustat

Esitysluonnoksen mukaan Suomeen muodostetaan 21 sote-maakuntaa, joille siirrettäisiin kuntien vastuulla nykyisin olevat sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen tehtävät. Uudellamaalla sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen järjestämisvastuu poikkeaisi muun maan ratkaisusta siten, että neljän Uudenmaan sote-maakunnan lisäksi Helsingin kaupungilla olisi tehtävien järjestämisvastuu. Lisäksi HUS-maakuntayhtymällä olisi terveydenhuollossa järjestämisvastuu laissa säädetyin ja HUS-järjestämissopimuksessa sovituin osin. Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen jäisi kuntien tehtäviksi, mutta edistämistyötä tehtäisiin yhteistyössä maakuntien kanssa. Ympäristöterveydenhuolto jatkuisi kuntien tehtävänä. Sote-maakuntien rahoituksen pohjan muodostavat kunnilta siirtyvät sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen tehtävien kustannukset.

Kuntien tuloja ja kustannuksia siirretään noin 19,1 miljardia euroa vuoden 2020 tasolla sote-maakuntien toiminnan rahoittamiseksi. Kuntien tuloja ja kustannuksia siirtyy koko maan tasolla yhtä paljon, sen sijaan kunnittain erot ovat lähtökohtaisesti suuret. Kuntien talouteen kohdistuvia muutoksia kuitenkin kohtuullistetaan kuntien peruspalvelujen valtiosuusjärjestelmässä, johon luodaan erilaisia tasauselementtejä. Sote-maakuntien rahoitus pohjaa korotetaan vuosittain arvioidulla

palvelutarpeen ja kustannustason kasvulla. Rahoituksen tasoa tarkistetaan jälkikäteen niin, että laskennalliset kustannukset eivät erkane sote-maakunnan todellisista kustannuksista.

Suunnitellun aikataulun mukaan esitykseen liittyvät lait on tarkoitettu tulevan voimaan pääosin vuoden 2023 alusta lukien, voimaanpanolaki 1.7.2021. Ensimmäiset maakuntavaalit järjestettäisiin tammikuussa 2022 ja vaaleissa valittavan maakuntavaltuuston toimikausi alkaisi 1.3.2022. Väliaikaiset sote-maakuntien valmistelutoimielimet vastaisivat sote-maakunnan toiminnan ja hallinnon käynnistämisen valmistelusta, kunnes sote-maakuntavaltuusto on valittu ja sote-maakuntahallitus on aloittanut toimintansa. Uudellamaalla asetettaisiin lisäksi väliaikainen HUS-valmisteluryhmä, jonka tehtävänä olisi valmistella ehdotus HUS-maakuntayhtymän perussopimukseksi huhtikuuhun 2022 mennessä.

Ehdotus lausunnoksi

Uusimaa on Suomen suurin väestökeskittymä että työpaikka- ja talousalue, joka poikkeaa muista maakunnista olennaisesti muun muassa suuren väestömäärän, nopean kansainvälistymisen sekä kansallisesti merkittävän taloudellisen toimeliaisuuden suhteen. Seudun heijastusvaikutus yltää pitkälle Helsingin seudun, Uudenmaan sekä valtion rajojen ulkopuolelle. Erityisesti pääkaupunkiseutu kilpailee osaamisesta, investoinneista ja yrityksistä vähintään eurooppalaisessa sarjassa. Monelle toiminnolle ainoastaan ulkomaat ovat vaihtoehto toimimiselle Uudellamaalla ja pääkaupunkiseudulla.

Samanaikaisesti erityisesti väestönkasvu ja väestön ikääntyminen aiheuttavat huomattavia kustannuksia Uudellamaalla lisääntyneiden palvelu- ja investointitarpeiden muodossa. Myös nopeasti kasvava vieraskielisten määrä lisää merkittävästi Uudenmaan palvelutarpeita ja –kustannuksia. Uudenmaan liitto pitää erityisen tärkeänä, että tulevassa sote-rahoitusjärjestelmässä turvataan maakunnan kuntien riittävä investointikyky ja rahoituksellinen asema. Tämä on perusedellytys globaalisti kilpailukykyisen maakunnan rakentamiselle.

Rahoitusmallin laskentatapa Uudenmaan kunnille kestävä

Välillisten kansallisten heijastusvaikutusten rinnalla Uusimaa maksaa valtionosuustasauksina jo nyt muun Suomen hyvinvointia vuosittain lähes 600 milj. €. Esityksen alustavien laskelmien mukaan Uudenmaan valtiontasaus kasvaisi siirtymäkauden aikana tästä vielä 1,25 mrd. €. Uudenmaan liitto on vakavasti huolissaan maakunnan kuntien talouden kestävydestä.

Uudenmaan liitto huomauttaa, että esitetyt rahoituksen määräytymisperusteet ottavat useat Uudenmaan erityispiirteet heikosti huomioon. Nyt esitysluonnoksen mukaan valtaosa yleiskatteisesta rahoituksesta määräytyy kuitenkin sairastavuuteen ja sosioekonomisiin tekijöihin perustuvan sote-palvelukertoimen perusteella. Vain pieni osa rahoituksesta määräytyy asukasmäärän, vieraskielisyyden ja asukastiheyden perusteella.

Esitysluonnoksen perusteella Uudenmaan kuntien suhteellinen velkaantuneisuus tulee kasvamaan, kun nykyinen lainakanta jää kuntien vastuulle samalla kun niiden tulot vähenevät. Uudistus lisää näin kuntien rahoituksellista epävarmuutta sekä heikentäisi useiden kuntien investointikykyä. Tulopuolen supistuessa kuntien investointitarve ei kuitenkaan vähene. Maakunnan kasvavat kunnat tarvitsevat myös jatkossa uusia kouluja ja varhaiskasvatuksen palveluja sekä maankäytön ja logistiikan investointeja.

Esitetty rahoitusmalli kohtelee epäoikeudenmukaisesti myös useita Uudenmaan kuntia, jotka ovat pystyneet rakenteellisilla uudistuksilla pitämään sote-kustannukset keskiarvoa alempana. Näitä kuntia ei tulisi rangaista tehokkaasta taloudenpidosta heikentämällä talouden tasapainoa siirtymäkauden aikana.

Esityksen malli, jossa kunnilta siirtyvät pelastustoimen kustannukset jaetaan uudelleen sote-maakunnille käyttäen kertoimina asukasmäärää (65 %), asukastiheyttä (5 %) ja riskitekijöitä (30 %) on pääosin perusteltu. Pelastustoimen rahoituksen pohjana olevat kunnilta siirtyvät pelastustoimen kustannukset (443 miljoonaa euroa) eivät kuitenkaan tule riittämään. Nykytilassa kuntien siirtyvissä laskennallisissa kustannuksissa ei ole huomioitu valtakunnallisten järjestelyjen, esimerkiksi satamien, lentokenttien suojaamiseen liittyviä kustannuksia, joten rahoituspohja on tältä osin riittämätön. Esitetty rahoitusmalli voi pahimmillaan jopa heikentää ja kansalaisten ja yhteiskunnan turvallisuutta.

Koronaviruspandemia rokottanut Uudenmaan kuntien taloutta muuta maata voimallisemmin

Jo yksin sote-uudistus aiheuttaa kuntien tulevien vuosien talouteen poikkeuksellista epävarmuutta. Niin ikään uudistusta suunnitellaan toimeenpantavaksi kesellä koronaviruspandemiaa (covid-19), jolla on ollut ja tulee olemaan vielä pitkään merkittäviä vaikutuksia niin kuntien talouteen kuin käytössä oleviin resursseihin.

Kaksi kolmasosaa todetuista koronatapauksista on Uudeltamaalta. Tämä on sekä aiheuttanut maakunnan vientivetoiselle elinkeinoelämälle muuta maata selkeästi suurempia, pitkäaikaisia haittoja. Uudenmaan muuta Suomea vahvemmin verotulojen varassa elävien kuntien näkökulmasta koronatilanteen seuraukset ovat dramaattisia.

Heikentynyt kuntatalous ja koronavirusepidemia vaikuttavat myös uudistuksen laskelmiin. Koronaepidemia vaikuttaa kaupunkien ja kuntien tuloihin ja menoihin vuosina 2020–2022. Uudistuksen pysyväksi osaksi kuntien valtionosuuteen jääviä siirto- ja tasausmekanismeja ei voida perustaa näiden vuosien tietoihin.

HUS:n rahoitus turvattava

Uudenmaan liitto katsoo erityisen tärkeäksi, että HUS:n rahoitus turvataan myös jatkossa. HUS vastaa keskitetyistä valtakunnallisista erityistehtävistä ja hoitaa ison yliopistosairaalan toimintaa. HUS:n laskelmien perusteella esitetty rahoitusmalli leikkaisi sen rahoitusta yli 100 miljoonaa euroa vuodessa. Henkilötyövuosiksi muunnettuna tämä tarkoittaisi noin 1 500 henkilötyövuoden pysyvää vähennystarvetta. Suomen johtavan ja ainoan laajasti kansainvälisellä tasolla toimivan yliopistosairaalan rahoitusleikkaus heikentäisi koko maan erikoissairaanhoidon järjestelmää.

Lopuksi Uudenmaan liitto huomauttaa, että termit ”sote-maakunta” ja ”maakunta” sekoitetaan jo nyt, ja tullaan varmasti sekoittamaan liian usein harhaanjohtavasti toisiinsa. Myös kansainvälisesti ja EU-tasolla termi aiheuttaa epäselvyyksiä. Uudenmaan maakunnassa sosiaali- ja terveydenhuollosta ja pelastustoimen järjestämisvastuusta vastaa ehdotuksen mukaan viisi sote-maakuntaa. Siksi sote-maakuntia pitää kutsua ”sote-alueiksi”.

Maakuntajohtajan ehdotus:

Maakuntahallitus päättää antaa edellä esitetyn ehdotuksen mukaisen lausunnon.

Vastuujohtaja:

Ossi Savolainen 040 589 8415

Valmistelija:

Outi Ervasti 040 721 2131

Käsittely:

Keskustelun aikana maakuntajohtaja muutti pohjaehdotustaan seuraavasti:

- lausuntoehdotuksen ensimmäinen lause muutetaan seuraavasti: *"Uusimaa on Suomen **sekä** suurin väestökeskittymä että työpaikka- ja talousalue, joka poikkeaa muista maakunnista olennaisesti muun muassa suuren väestömäärän, nopean kansainvälistymisen sekä kansallisesti merkittävän taloudellisen toimeliaisuuden suhteen."*
- johdannon kolmanneksi viimeiseksi lauseeksi lisätään: *"Siksi on hyvä, että rahoituskriteereissä on vieraskielisyyslisä."*
- Rahoitusmallin laskentatapa Uudemaan kunnille kestämaton -kappaleen toinen virke muutetaan seuraavasti: *"Esityksen alustavien laskelmien mukaan Uudenmaan **viiden sote-maakunnan** valtiontasaus kasvaisi siirtymäkauden **eli vuosien 2023-2029** aikana tästä vielä 1,25 mrd. €."*

Kaarin Taipale teki Timo Juurikkalan kannattamana maakuntajohtajan muutetun pohjaehdotuksen lisäksi muutosehdotuksen Lopuksi -yhteenvedon loppuun lisättävästä tekstistä:

"Uudenmaan liiton maakuntahallitus on tyytyväinen, että lakiesitys etenee tavoiteltuun suuntaan niin, että syntyy leveämmät hartiat sosiaali- ja terveystoimen integraation toteuttamiseksi ja alueellisen tasa-arvon varmistamiseksi myös rahoituksen kautta."

Koska uudistuksen tavoitteena on kaventaa hyvinvointi- ja terveyseroja, turvata yhdenvertaiset ja laadukkaat sosiaali- ja terveys- sekä pelastustoimen palvelut, parantaa turvallisuutta, palveluiden saatavuutta ja saavutettavuutta, turvata ammattitaitoisen työvoiman saanti, vastata yhteiskunnallisten muutosten mukaan tuomiin haasteisiin ja hillitä kustannusten kasvua koko maassa, on ilmeistä, ettei nykytilanne voi rahoituksellisesti pysyä ennallaan."

Koska oli tehty kannatettu muutosehdotus, puheenjohtaja totesi, että asiasta on äänestettävä. Suoritetussa äänestyksessä maakuntajohtajan muutettua pohjaehdotusta kannattaneet äänestivät JAA ja Taipaleen muutosehdotusta kannattaneet äänestivät EI. Äänestyksessä annettiin ääniä seuraavasti: 10 JAA-ääntä (Hopsu, Markkula, Karhuvaara, Vesikansa, Luokkala, Meri, Rissanen, Heijnsbroek-Wirén, Lompolo, Salonen), 5 EI-ääntä (Taipale, Pahlman, Launiala, Juurikkala, Kiljunen). Puheenjohtaja totesi, että maakuntajohtajan kokouksessa muutettu pohjaehdotus on tullut maakuntahallituksen päätökseksi.

Päätös:

Maakuntahallitus päätti antaa maakuntajohtajan kokouksessa muutetun pohjaehdotuksen mukaisen lausunnon.

Täytäntöönpano:

Muutoksenhakukielto (Kuntalaki 410/2015 136 §); päätös koskee valmistelua

Otteen oikeaksi todistaa:

Helsingissä 25.9.2020

Petra Salmi
Arkistonhoitaja

Ilmoitus muutoksenhakukiellosta

Kiellon peruste

Tästä päätöksestä ei saa tehdä oikaisuvaatimusta eikä kunnallisvalitusta (Kuntalaki 410/2015 136 §), koska päätös koskee vain valmistelua tai täytäntöönpanoa.